

УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС, КРИМИНАЛИСТИКА

УДК 343.13:004(478)

ЕЛЕКТРОННИЙ СЕГМЕНТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНІ МОЛДОВИ

Інга КАЛАНЧА,
кандидат юридичних наук,
прокурор Київської місцевої прокуратури № 2

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню електронного сегмента в кримінальному процесуальному законі Молдови. Описано спеціалізовані електронні інструменти кримінального процесу у формі інформаційних систем (автоматизовану інформаційну програму управління справами, Державний реєстр судових експертів) та технічних пристроїв (електронні засоби контролю), а також неспеціалізовані інструменти. Досліджено ad-hoc-процедуру визнання судовим експертом для проведення судової експертизи особи, компетентної в необхідній для проведення експертизи спеціалізації. Описано можливість оприлюднення під час судового розгляду показань неповнолітнього свідка, відтворення їх аудіозаписів чи відеозаписів замість особистого допиту такого свідка. Досліджено електронну форму фіксації доказів, фіксації дій у кримінальному переслідуванні та спеціальних розшукових заходів. Зазначено про використання технічних засобів під час судового засідання.

Ключові слова: кримінальний процес, електронний сегмент, Молдова, електронні інструменти кримінального процесу, електронна фіксація.

ELECTRONIC SEGMENT IN THE CRIMINAL PROCEDURAL LAW OF THE MOLDOVA

Inha KALANCHA,
Candidate of Law Sciences,
Prosecutor of the Kyiv local prosecutor's office № 2

SUMMARY

The article deals with the study of the electronic segment in the criminal procedural law of the Moldova. We described specialized electronic instruments of criminal proceedings in the form of the information systems (automated case management information program; State register of forensic experts) and the technical devices (electronic controls), and we described also non-specialized tools. We have examined the ad-hoc procedure, which identifies a person who is competent in the specialization necessary for the examination as a forensic expert to conduct a forensic examination. We have described the procedure of disclosing the testimony of a minor witness, playing their audio or video recordings, instead of personally interrogating the minor during the trial. We have investigated the electronic form of fixation the evidence, electronic fixation of the actions in criminal prosecution and the special investigative measures. We have described how technical means are used in court proceedings.

Key words: criminal process, electronic segment, Moldova, electronic instruments of criminal proceeding, electronic fixation.

SEGMENT ELECTRONIC ÎN DREPTUL PROCESUAL PENAL AL MOLDOVEI

REZUMAT

Articolul este dedicat investigării segmentului electronic în dreptul procesual penal al Moldovei. Acesta descrie instrumente electronice specializate de proces penal sub formă de sisteme informaționale (program automat de informații privind gestionarea cazurilor; Registrul de stat al experților criminalistici) și dispozitive tehnice (controale electronice), precum și instrumente nespecializate. Se investighează procedura ad-hoc pentru recunoașterea unui expert criminal pentru efectuarea unei examinări medico-legale a unei persoane competente pentru specializarea necesară examinării expertizei. Este descrisă posibilitatea dezvăluirii în timpul procesului mărturiei unui martor minor, reproducerea înregistrărilor audio sau video ale acestora, în loc de interogarea personală a minorului. Au fost cercetate forma electronică a înregistrării probelor, înregistrarea electronică a urmăririi penale și măsurile speciale de investigare. S-a remarcat utilizarea echipamentelor tehnice în timpul sesiunii de judecată.

Cuvinte cheie: proces penal, segment electronic, Moldova, instrumente electronice ale procesului penal, fixare electronică.

Постановка проблеми. У сучасному кримінальному процесі провідних держав світу протягом останніх десятиліть спостерігається інтенсивний розвиток та розширення електронного сегменту. Вказане зумовлює потребу у дослідженні досвіду різних держав у даній сфері, зокрема законодавства пострадянських держав з огляду на спільну вихідну точку у вигляді законодавчої та правозастосовної спадщини радян-

ського періоду, а отже, можливість дослідження альтернативних моделей розвитку, аналізу їх позитивних та негативних результатів. Одним з цікавих прикладів є Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Молдова від 14.03.2003 р. № 122 (зі змінами і доповненнями) [1] (далі – КПК Молдови).

Актуальність теми дослідження підтверджується ступенем нерозкритості обраної теми. Аналіз публікацій,

у яких було започатковане розв'язання даної проблеми, ілюструє відсутність комплексного вивчення електронного сегменту в кримінальному процесуальному законі Молдови, що зумовлює актуальність даної статті.

Стан дослідження. Електронний сегмент в кримінальному процесі України протягом останніх років ґрунтовно досліджується українськими вченими [2; 3]. Проведення аналогічних досліджень також актуальне для Молдови з метою забезпечення системної інформатизації кримінального процесу.

Метою та завданням статті є дослідження електронного сегменту в кримінальному процесуальному законі Молдови.

Виклад основного матеріалу. У КПК Молдови були передбачені спеціалізовані електронні інструменти кримінального процесу у формі інформаційних систем, серед яких інтерес становить *автоматизована інформаційна програма управління справами* (programului informațional automatizat de gestionare a dosarelor). З її допомогою справи, що надійшли в судову інстанцію для розгляду, протягом дня розподіляються суддям (складу суду) у випадковому порядку (ч. 1 ст. 344 КПК Молдови). Виписка з автоматизованої інформаційної програми управління справами або визначення голови судової інстанції про випадковий розподіл справи долучається до справи (ч. 2 ст. 344 КПК Молдови). Ще одним спеціалізованим електронним інструментом кримінального процесу є *Державний реєстр судових експертів* (Registrul de stat al experților judiciari). У п. 12 ч. 1 ст. 6 КПК Молдови наведено визначення судового експерта, яке передбачає включення останнього до Державного реєстру судових експертів. Згідно з ч. 2 ст. 139 КПК Молдови науково-технічне або судово-медичне дослідження може проводитися судовим експертом, включеним до Державного реєстру судових експертів. При цьому ч. 1 ст. 139 КПК Молдови для проведення відповідних досліджень допускає можливість залучення спеціаліста (за наявності загрози зникнення доказів або зміни фактичної обстановки та необхідності термінового з'ясування деяких фактів або обставин у справі). Також ч. 3 ст. 142 КПК Молдови вимагає, щоб судова експертиза проводилася судовим експертом, включеним до Державного реєстру судових експертів. Водночас у разі відсутності експертів потрібної спеціалізації в Державному реєстрі судових експертів або неможливості призначення іншого судового експерта через несумісність для проведення судової експертизи судовим експертом може бути визнано особу ad-hoc, компетентну в необхідній для проведення експертизи спеціалізації (ч. 3 ст. 142 КПК Молдови). У ч. 4 ст. 188 КПК Молдови передбачаються спеціалізовані електронні інструменти кримінального процесу у формі технічних пристроїв – *електронні засоби контролю*, що використовуються при застосуванні запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту.

Неспеціалізовані електронні інструменти кримінального процесу передбачені в КПК Молдови досить широко, серед них прямо визначені такі: *глобальна система позиціонування (GPS)* (п.п. “g” п. 1 ч. 1 ст. 132-2, ч. 2 ст. 134-3); *електронна пошта*, *інші електронні системи повідомлення* (ч. 1-1 ст. 236); *електронні засоби зв'язку* (ч. 1 ст. 236); *інформаційні носії* (ч. 7 ст. 110-1, ч. 2, ч. 3, ч. 8 ст. 132-5, ч. 6 ст. 132-9); *інформаційні системи* (ч. 2 ст. 132-2); *інші засоби, що залишають письмові сліди* (ч. 2 ст. 547); *інші технічні засоби* (ч. 3 ст. 134-1, п.п. “g” п. 1 ч. 1, ч. 2 ст. 132-2, ч. 2 ст. 134-3, ч. 2 ст. 336); *комп'ютер* (ч. 1 ст. 336); *комп'ютерні програми* (п. 5 ч. 5, п. 2 ч. 7 ст. 87, ч. 3 ст. 88); *обладнання для запису та прийому аудіо / відео* (п. 4-1 ст. 6); *пристрої і матеріали режиму фіксації і друку* (п. “j” ч. 3 ст. 151); *пристрої, що визначають місцезнахо-*

дження особи або використання ним об'єкта (ч. 2 ст. 134-3); *пристрої, що забезпечують запис аудіо та відео, фотографування та кінозйомку* (п.п. “a” п. 1 ч. 1, ч. 2 ст. 132-2, ч. 1, ч. 3, ч. 4 ст. 132-6, ч. 3 ст. 305); *програмне забезпечення* (п. “j” ч. 3 ст. 151); *спеціальні технічні засоби* (ч. 1 ст. 132-9); *спеціальні технічні засоби, призначені для прихованої отримання інформації* (ч. 2 ст. 132-2); *телеграф* (ч. 1 ст. 236, ч. 2 ст. 547); *телекс* (ч. 2 ст. 547); *телефон* (ч. 11 ст. 167, ч. 1 ст. 236); *технічний носій* (ч. 1 ст. 132-8); *технічні засоби* (п. 5 ч. 5, п. 2 ч. 7 ст. 87, ч. 1 ст. 110, ч. 3 ст. 110-1, ч. 5 ст. 114, ч. 6 ст. 118, ч. 2 ст. 123, ст. 124, ч. 5-2, ч. 8 ст. 128, п.п. “b”, п.п. “g” п. 1 ч. 1 ст. 132-2, п. 5 ч. 1 ст. 132-5, ч. 1 ст. 132-8, ч. 8 ст. 132-9, ч. 3 ст. 134, п. “b”, п. “j” ч. 3 ст. 151, ч. 3 ст. 156, п. 6 ч. 2 ст. 260); *технічні засоби аудіозапису, відеозапису* (ч. 1, ч. 7 ст. 110-1, ч. 2 ст. 336); *факс* (ч. 11 ст. 167, ч. 1 ст. 236, ч. 2 ст. 547). Також в КПК Молдови опосередковано визначені неспеціалізовані електронні інструменти кримінального процесу через вказівку на такі засоби: *аудіозаписи* (п. 6 ч. 2 ст. 93, ч. 7, ч. 9 ст. 110-1, ч. 5 ст. 114, ч. 1, ч. 2, ч. 3, ч. 4, ч. 5 ст. 115, ч. 6 ст. 127, п. 5 ч. 1 ст. 132-5, п. 5 ч. 1 ст. 155, п. 6 ч. 2 ст. 260, ч. 2 ст. 264, ч. 3 ст. 293, ч. 1 ст. 294, ч. 2-1 ст. 317, ч. 4, ч. 5, ч. 8, ч. 9 ст. 336, ч. 1, ч. 3 ст. 368, ч. 1, ч. 1-1, ч. 2 ст. 371); *аудіокасети* (ч. 5 ст. 114, ч. 6 ст. 260); *відеозаписи* (п. 6 ч. 2 ст. 93, ч. 7, ч. 9 ст. 110-1, ч. 1, ч. 2, ч. 3, ч. 4, ч. 5 ст. 115, ч. 6 ст. 127, ч. 5-3, ч. 5-3 ст. 128, п. 5 ч. 1 ст. 155, ч. 2 ст. 264, ч. 3 ст. 293, ч. 1 ст. 294, ч. 2-1 ст. 317, ч. 4, ч. 5, ч. 8, ч. 9 ст. 336, ч. 1, ч. 3 ст. 368, ч. 1, ч. 1-1, ч. 2, ч. 3 ст. 371); *відеокасети* (ч. 5 ст. 114, ч. 6 ст. 260); *інформаційні носії* (ч. 5 ст. 132-5, ч. 6 ст. 132-9); *кінозйомки* (ч. 3 ст. 118, ч. 1 ст. 122, п. 5 ч. 1 ст. 132-5, п. 6 ч. 2 ст. 260); *стенограми* (п. 8 ч. 2 ст. 93); *фільми* (ч. 6 ст. 260); *фотографії* (п. 6, п. 8 ч. 2 ст. 93, ч. 3 ст. 116, ч. 3 ст. 118, ч. 1 ст. 122, ч. 5-2, ч. 5-3 ст. 128, п. 5 ч. 1 ст. 132-5, ч. 3 ст. 134-1, п. 5 ч. 1, ч. 5 ст. 151, ч. 1 ст. 159, п. 6 ч. 2, ч. 3, ч. 6 ст. 260); *фотофільми* (ч. 5 ст. 114).

Ефективність застосування технічних засобів під час кримінального провадження забезпечується спеціалістом. У п. 5 ч. 5 ст. 87 КПК Молдови визначений обов'язок спеціаліста використовувати повною мірою свої спеціальні знання і навички для надання допомоги органу, що проводить процесуальні дії, у застосуванні технічних засобів і комп'ютерних програм. Також спеціаліст має право звертати увагу присутніх на обставини, пов'язані з застосуванням технічних засобів і комп'ютерних програм (п. 2 ч. 7 ст. 87 КПК Молдови).

Електронна форма фіксації доказів. У КПК Молдови передбачена можливість фіксації доказів у електронному форматі та їх використання під час судового розгляду. **Показання.** У КПК Молдови допускається можливість оголошення в судовому засіданні показань підсудного (ч. 1 ст. 368 КПК Молдови), свідка (ч. 1 ст. 371 КПК Молдови), наданих ними під час кримінального переслідування, а також відтворення аудіозаписів та відеозаписів таких показань (у випадках, визначених відповідними нормами). Водночас не допускається відтворення аудіозапису чи відеозапису показань підсудного (ч. 3 ст. 368 КПК Молдови), свідка (ч. 2 ст. 371 КПК Молдови) без попереднього оголошення показань, що містяться у відповідному протоколі, а також якщо свідок був звільнений законом від дачі показань і не погоджується надавати показання в судовому засіданні (ч. 3 ст. 371 КПК Молдови). Відповідно до ч. 1-1 ст. 371 КПК Молдови, якщо неповнолітній свідок віком до 14 років дав свідчення згідно з положеннями статті 110-1 КПК Молдови (Особливі випадки допиту неповнолітнього свідка), з метою зниження можливої травмуючої дії, оприлюднення цих показань, відтворення їх аудіозаписів чи відеозаписів слідчі замінюють особистий допит неповнолітнього за винятком випадків, коли судова

інстанція вважає, що неповнолітньому слід дати свідчення в судовому засіданні. **Речові докази.** Відповідно до ч. 1 ст. 159 КПК Молдови, якщо речові докази через громіздкість або з інших причин не можуть зберігатися в справі, вони повинні бути сфотографовані, а їх фотографії мають бути додані до відповідного протоколу. **Документи.** Відповідно до ст. 157 КПК Молдови документами як матеріальними засобами доказування виступають документи в будь-якій формі (письмовій, аудіо-, відеоформі, електронній та ін.), надані офіційними фізичними або юридичними особами, якщо в них викладені або засвідчені обставини, що мають значення для справи. Аудіозаписи та відеозаписи, фотографії, засоби електронно-технічного, магнітного, оптичного контролю та інші носії електронно-технічної інформації, здобуті відповідно до положень КПК Молдови, є засобами доказування, якщо містять відомості або вагомі ознаки підготовки або вчинення злочину і їх зміст сприяє встановленню істини у даній справі (ст. 164 КПК Молдови). При цьому ч. 2 ст. 93 КПК Молдови як докази в кримінальному судочинстві допускає фактичні дані, встановлені за допомогою таких засобів: аудіозаписів та відеозаписів, фотографій (п. 6); процесуальних актів про результати спеціальних розшукових заходів та додатків до них, включаючи стенограми, фотографії, записи та ін. (п. 8). З урахуванням положень ст. 157 КПК Молдови їх варто віднести до документів. **Висновок експерта.** Експерт зобов'язаний у своєму висновку відокремити ті висновки, що отримані з використанням комп'ютерних програм (ч. 3 ст. 88 КПК Молдови). Згідно з ч. 3 ст. 151 КПК Молдови описова частина висновку судової експертизи залежно від виду проведеної судової експертизи, окрім іншого, містить таке: поетапний опис досліджень із зазначенням використаних технічних засобів (п. "b"); коротку характеристику використаних пристроїв і матеріалів, режиму фіксації і друку. Для використаних технічних засобів і програмного забезпечення вказується інформація про тип, модель, виробника, найменування і версію програмного забезпечення, режим отримання та друку зображень (п. "j"). До висновків експерта додаються, окрім іншого, фотографії, що підтверджують висновки експерта (ч. 5 ст. 151 КПК Молдови).

Електронна форма процесуального документа опосередковано відображена через вказівку в кримінальному процесуальному законі на спосіб його виготовлення. Відповідно до ч. 1 ст. 336 КПК Молдови протокол судового засідання набирається на комп'ютері і зберігається в порядку, встановленому Вищою радою магістратури. Якщо використання комп'ютера неможливе, протокол складається в рукописній формі, а потім друкується на комп'ютері.

Електронна фіксація дій у кримінальному переслідуванні. Через призму протоколу дій у кримінальному переслідуванні у ст. 260, ст. 261 КПК Молдови були врегульовані окремі питання їх електронної фіксації. Відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 260 КПК Молдови протокол дій у кримінальному переслідуванні повинен містити, окрім іншого, вказівку на здійснення фотографування, кінозйомки, аудіозапису, прослуховування телефонних та інших переговорів, технічні засоби, умови і порядок їх застосування, предмети, щодо яких застосовано ці технічні засоби, отримані результати, а також на те, що перед використанням технічних засобів про це було повідомлено осіб, що беруть участь в проведенні дій по кримінальному переслідуванню. Якщо при здійсненні дій по кримінальному переслідуванню було встановлено і вилучено предмети, які можуть слугити речовими доказами, вони повинні бути детально описані в протоколі із зазначенням факту їх фотографування, якщо воно здійснювалося, і долучені до справи (ч. 3 ст. 260 КПК Молдови). До протоколу додаються, окрім іншого, фотографії, плівки, аудіокасети та відеока-

сети, зняті при проведенні дій по кримінальному переслідуванню (ч. 6 ст. 260 КПК Молдови).

У КПК Молдови визначено вимоги щодо оформлення результатів кримінального провадження відповідно до ст. 260, ст. 261 КПК Молдови для допиту підозрюваного, обвинуваченого, підсудного (ст. 104, ст. 115), допиту свідка (ст. 109, ст. 110, ст. 115), допиту потерпілого (ст. 115), допиту неповнолітнього свідка (ст. 110-1), очної ставки (ст. 113), перевірки показань на місці (ст. 114), пред'явлення особи для впізнання (ст. 116), пред'явлення предметів для впізнання (ст. 117), огляду, освидування, огляду трупа, ексгумації, відтворення події і експерименту (ст. 124), особистого обшуку або виїмки (ст. 131), огляду і виїмки поштових відправлень (ст. 134), судової експертизи (ст. 144), отримання зразків для порівняльного дослідження (ст. 154, ст. 156), виконання постанови або рішення про накладення арешту на майно (ст. 207), затримання особи, яка вчинила злочин, вилучення речових доказів, витребування інформації та документів, необхідних для встановлення злочину, виклику повісткою осіб для надання свідчень, призначення проведення науково-технічних і судово-медичних досліджень, оцінки шкоди і проведення будь-яких інших невідкладних дій (ст. 273), встановлення явного злочину (ст. 515); а щодо ст. 260 КПК Молдови – для пред'явлення матеріалів кримінального провадження (ст. 294).

Водночас КПК Молдови передбачає вимоги щодо електронної фіксації окремих дій по кримінальному переслідуванню.

Під час допиту учасників кримінального провадження передбачено широкі можливості для застосування технічних засобів. Якщо є вагомі підстави вважати, що життя, тілесна недоторканність або свобода свідка або його близького родича знаходяться в небезпеці у зв'язку з наданими ним показаннями у справі про тяжкий, особливо тяжкий або надзвичайно тяжкий злочин, і якщо є відповідні технічні засоби, суддя по кримінальному переслідуванню або залежно від обставин судова інстанція може дозволити, щоб цей свідок допитувався не за місцем знаходження органу кримінального переслідування або в залі судового засідання, а за допомогою технічних засобів, передбачених цією статтею (ч. 1 ст. 110 КПК Молдови). Свідок має право бути поінформованим про можливість допиту (п. 5 ч. 12 ст. 90 КПК Молдови). Його можуть допитувати за допомогою закритої телеконференції з такою зміною зовнішності і голосу, щоб його неможливо було впізнати (ч. 5 ст. 110 КПК Молдови). Такі показання свідка записуються за допомогою технічних засобів відеозапису і повністю вносяться в протокол (ч. 7 ст. 110 КПК Молдови). Відеокасети із записами свідчень свідка опечатуються печаткою судової інстанції і зберігаються в судовій інстанції в оригіналі разом з копією протоколу допиту (ч. 7 ст. 110 КПК Молдови). **Допит неповнолітнього свідка** у віці до 14 років у кримінальних справах про злочини сексуального характеру, про торгівлю дітьми або про насильство в сім'ї, а також в інших випадках, якщо того вимагають інтереси правосуддя або неповнолітнього, здійснюється суддею по кримінальному переслідуванню в спеціально облаштованих приміщеннях, оснащених засобами аудіозапису та відеозапису, за допомогою особи, що проводить допит (ч. 1 ст. 110-1 КПК Молдови). Для забезпечення завдань, визначених вказаною статтею, в п. 4-1 ст. 6 КПК Молдови існує поняття «кімната допитів» (облаштоване для допиту неповнолітнього потерпілого / свідка злочину приміщення, в якому розташовуються допитувані неповнолітній і особа, що здійснює допит, пов'язане зі спостережною кімнатою за допомогою обладнання для запису та прийому аудіо чи відео) та в п. 4-2 ст. 6 КПК Молдови – поняття «спостережна кімната» (облаштоване для допиту неповно-

літнього потерпілого / свідка злочину приміщення, в якому розташовуються всі, хто беруть участь в процесі допиту, за винятком допитуваного неповнолітнього і особи, що здійснює допит). Особи, що беруть участь в допиті, адресують питання судді по кримінальному переслідуванню, який передає їх особі, що проводить допит, усно (за допомогою технічних засобів) або письмово (під час перерви) (ч. 3 ст. 110-1 КПК Молдови). Показання неповнолітнього свідка, що допитується таким чином, записуються до протоколу за допомогою засобів аудіозапису чи відеозапису та заносяться в повному обсязі. Інформаційний носій, на який записані свідчення, опечатується суддею по кримінальному переслідуванню і зберігається у нього в оригіналі разом з копією протоколу допиту. Копія аудіозапису чи відеозапису і протокол допиту додаються до кримінальної справи. У триденний термін після проведення допиту або не пізніше дня явки або приводу обвинуваченого орган кримінального переслідування надає підозрюваному або обвинуваченому протокол допиту свідка і копію аудіозапису чи відеозапису, про що складається протокол (ч. 7 ст. 110-1 КПК Молдови). Якщо на момент проведення допиту підозрюваного не встановлено, то після виявлення особи та визнання її підозрюваною орган кримінального переслідування в найкоротший термін надає підозрюваному або його захиснику протокол допиту з копією аудіозапису чи відеозапису (ч. 9 ст. 110-1 КПК Молдови). У сукупності з нормами ч. 1-1 ст. 371 КПК Молдови описаний порядок допиту неповнолітнього свідка та його електронної фіксації сприяє зниженню можливої травмуючої дії на неповнолітнього потерпілого, свідка та водночас забезпечує право підозрюваного, обвинуваченого на захист. При допиті підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, потерпілого, свідка в інших умовах, ніж ті, що передбачені статтею 110-1 КПК Молдови, для допиту неповнолітнього свідка на його прохання або за ініціативою органу кримінального переслідування або судової інстанції може застосовуватися аудіозапис чи відеозапис. Особа, допит якої буде проводитися із застосуванням аудіозапису чи відеозапису, повідомляється про це перед початком допиту (ч. 1 ст. 115 КПК Молдови). Згідно з ч. 2 ст. 115 КПК Молдови аудіозапис або відеозапис допиту повинен містити відомості про допитувану особу, особу, що проводить допит, і всі відомості, що підлягають занесенню до протоколу, а також відображати весь хід допиту. Не допускається здійснення аудіозапису або відеозапису тільки якоїсь частини допиту, а також спеціальне повторення раніше даних свідчень для здійснення аудіозапису або відеозапису (ч. 2 ст. 115 КПК Молдови). Після закінчення допиту його аудіозапис або відеозапис повністю відтворюється в присутності допитаної особи. Зроблені допитаною особою доповнення записаних на аудіокасету або відеокасету показань також записуються на аудіокасету або відеокасету. Аудіозапис або відеозапис допиту закінчується підтвердженням допитуваною особою правильності показань (ч. 3 ст. 115 КПК Молдови). Показання, що були отримані під час допиту з використанням аудіозапису або відеозапису, заносяться до протоколу допиту (ч. 4 ст. 115 КПК Молдови). У разі відтворення аудіозапису або відеозапису показань при проведенні інших дій по кримінальному переслідуванню про це обов'язково робиться позначка у відповідному протоколі (ч. 5 ст. 115 КПК Молдови).

Під час проведення перевірки показань на місці злочину можуть застосовуватися технічні засоби, про що робиться позначка в протоколі. Вилучені фонограми, аудіокасети, відеокасети та фотоплівки додаються до протоколу (ч. 5 ст. 114 КПК Молдови).

При пред'явленні особи для впізнання може використовуватися фотографування. Фотографії особи, пред'явленої

для впізнання, і процесуальних асистентів підлягають обов'язковому долученню до протоколу (ч. 3 ст. 116 КПК Молдови). При неможливості пред'явлення особи для впізнання воно може бути здійснене за її фотографією, що пред'являється одночасно з фотографіями не менше ніж 4 інших осіб, які суттєво не відрізняються. Усі фотографії долучаються до справи (ч. 6 ст. 116 КПК Молдови).

Під час проведення огляду в окремих випадках, якщо це необхідно, особа, яка здійснює кримінальне переслідування, особисто або за допомогою спеціаліста в даній галузі здійснює фотографування, кінозйомку (ч. 3 ст. 118 КПК Молдови). За заявою особи, яка володіє або здійснює контроль над об'єктами, що містять комп'ютерні дані, орган кримінального переслідування мотивованою постановою розпоряджається про зняття копій, які служать засобом доказування. Копії виготовляються з використанням методів і технічних засобів, що забезпечують цілісність і автентичність відображення комп'ютерних даних (ч. 6 ст. 118 КПК Молдови).

При відтворенні події (повністю або частково за участю виконавця діяння шляхом відтворення дій, обстановки та інших обставин події) на місці, де вона трапилася, в необхідних випадках можна проводити кінозйомку, фотографування (ч. 1 ст. 122 КПК Молдови).

Під час проведення експерименту в кримінальному провадженні орган кримінального переслідування може застосовувати різні технічні засоби (ч. 2 ст. 123 КПК Молдови).

При проведенні обшуку або виїмки предметів і документів особа, у якої вони проводяться, має право здійснювати аудіозапис або відеозапис цієї події з інформуванням про це органу кримінального переслідування (ч. 6 ст. 127 КПК Молдови). Під час проведення обшуку можуть застосовуватися технічні засоби, про що робиться відповідна відмітка в протоколі (ч. 8 ст. 128 КПК Молдови). При проведенні обшуку або виїмки предметів і документів вилучення предметів, документів, пристроїв для зберігання даних або інформаційних систем в оригіналі дозволяється лише у випадку, якщо після попереднього вивчення на місці встановлено, що вони можуть мати пряме і безсумнівне значення для кримінальної справи, а їх вилучення не призведе до неминучого припинення господарської діяльності суб'єкта (ч. 5-1 ст. 128 КПК Молдови). Якщо вилучення предметів, документів, пристроїв зберігання даних або інформаційних систем в оригіналі неможливе без неминучого припинення господарської діяльності суб'єкта, орган кримінального переслідування на підставі мотивованої постанови виготовляє копії, проводить фотографування або відеозапис, збереження даних, огляд, вимірювання або бере зразки, які служать засобом доказування. Виготовлення копій, проведення фотографування або відеозапису, збереження даних (клонування інформаційних систем), огляд, вимірювання або отримання зразків здійснюються у разі необхідності за участю спеціаліста шляхом використання методів і технічних засобів, що забезпечують цілісність і справжність документів, предметів, пристроїв для зберігання даних або інформаційних систем (ч. 5-2 ст. 128 КПК Молдови). Якщо здійснення вказаних дій неможливе без шкоди для цілісності та автентичності документів, предметів, пристроїв для зберігання даних або інформаційних систем або їх власник не допускає або перешкоджає проведенню таких дій, орган кримінального переслідування вилучає їх з метою виготовлення копій і проведення фотографування чи відеозапису, збереження даних (клонування інформаційних систем), огляду, вимірювання або отримання зразків, вказуючи в складеному протоколі елементи ідентифікації кожного предмета, документа або пристрою (ч. 5-3 ст. 128 КПК Молдови).

Про проведення огляду, освідчення, огляду трупа, ексгумації, відтворення події і експерименту складається протокол, в якому, окрім іншого, описуються особливості використаних технічних засобів. До протоколу долучаються схеми, проекти і матеріали, що відображають застосування технічних засобів (ст. 124 КПК Молдови).

Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 155 КПК Молдови як зразки для порівняльних досліджень можуть бути отримані, окрім іншого, фонограми голосу, фотографії, відеозаписи. Про отримання зразків для порівняльних досліджень складається протокол, в якому описуються, окрім іншого, використані технічні засоби (ч. 3 ст. 156 КПК Молдови).

У ч. 1 ст. 132-2 КПК Молдови визначаються такі спеціальні розшукові заходи, пов'язані з застосуванням електронних технологій:

- обстеження житла та / або установка в ньому аудіо-, відео-, фото- і кіноапаратури для ведення спостереження і запису (п.п. “а” п. 1);

- спостереження за житлом з використанням технічних засобів, що забезпечують запис (п.п. “б” п. 1);

- прослуховування і запис переговорів, запис зображень (п.п. “с” п. 1). Відповідно до ч. 1 ст. 132-8 КПК Молдови прослуховування і запис переговорів передбачає використання технічних засобів з метою отримання інформації про зміст переговорів між двома і більше особами, а запис переговорів передбачає збереження отриманої при прослуховуванні інформації на технічному носії. Технічне забезпечення прослуховування переговорів здійснюється з використанням спеціальних технічних засобів (ч. 1 ст. 132-9 КПК Молдови). Протокол прослуховування та запису переговорів повинен містити, окрім іншого, відмітку про використання технічних засобів, інформацію про кількість і ідентифікаційний номер матеріальних носіїв, на які було записано інформацію, кількість стенографованих переговорів (ч. 8 ст. 132-9 КПК Молдови). Порядком здійснення прослуховування, запису, зберігання переговорів, розпорядження матеріальними носіями та інформацією передбачений ч. 6, ч. 9, ч. 11, ч. 12, ч. 13, ч. 14, ч. 15 ст. 132-9 КПК Молдови;

- затримання, вивчення, передача, огляд або виїмка поштових відправлень (п.п. “d” п. 1). Відповідно до ч. 2 ст. 133 КПК Молдови до поштових відправлень, які можуть бути затримані, вивчені, передані, оглянуті або щодо яких може бути здійснена виїмка, належать телеграми, радіограми, грошові перекази, повідомлення факсом та електронною поштою. Про кожен огляд і виїмку поштових відправлень складається протокол, в якому, окрім іншого, вказується, які технічні засоби були використані (ч. 3 ст. 134 КПК Молдови);

- моніторинг з'єднань, що відносяться до телеграфних і електронних повідомлень (п.п. “e” п. 1). Відповідно до ч. 3 ст. 134-1 КПК Молдови установи, що надають послуги з доставки електронних повідомлень, вхідних / вихідних дзвінків абонента або інших повідомлень, інформують офіцера по кримінальному переслідуванню або прокурора про надходження до них повідомлень, які повинні бути перевірені. Офіцер по кримінальному переслідуванню та прокурор негайно (не пізніше 48 годин після отримання інформації) повинні ознайомитися зі змістом повідомлення і прийняти рішення про його виїмку або передачу для подальшої доставки з фотографуванням, копіюванням або фіксацією його змісту за допомогою іншого технічного засобу;

- документування за допомогою технічних засобів і методів, локалізація, відстеження через глобальну систему позиціонування (GPS) або за допомогою інших технічних засобів (п.п. “g” п. 1). У даному випадку можуть використовуватися пристрої, що визначають місцезнаходження особи

або використовуюваного ним об'єкта (ч. 2 ст. 134-3 КПК Молдови);

- збір інформації від постачальників послуг електронних комунікацій (п.п. “h” п. 1). Відповідно до ст. 134-4 КПК Молдови збір інформації від постачальників послуг електронних комунікацій і трафік комп'ютерних даних становить збір від установ зв'язку, операторів стаціонарного або мобільного телефонного зв'язку, інтернет-операторів інформації, що передається технічними каналами зв'язку (телеграф, телефакс, пейджинг, комп'ютер, радіо та інші канали), негласний запис інформації, що передається або отримується з технічних ліній зв'язку особами, щодо яких проводяться спеціальні розшукові заходи, а також отримання від операторів наявної в їх розпорядженні інформації про користувачів послуг зв'язку, включаючи роумінг, а також про послуги зв'язку, що надаються цим особам;

- ідентифікація абонента, власника або користувача системи електронних комунікацій або точки доступу до інформаційної системи (п.п. “a” п. 2).

Під час проведення спеціальних розшукових заходів використовуються інформаційні системи, аудіо-, відео-, фото- і кіноапаратура, інші технічні засоби, в тому числі спеціальні технічні засоби, призначені для прихованого отримання інформації (ч. 2 ст. 132-2 КПК Молдови). У протокол проведеного спеціального розшукового заходу вноситься, окрім іншого, відмітки про здійснення при проведенні заходу фотозйомки, кінозйомки, аудіозапису, про використання технічних засобів, про умови та способи їх застосування, об'єкти, щодо яких застосовувалися ці засоби, а також про отримані результати (п. 5 ч. 1 ст. 132-5 КПК Молдови). До протоколу додається в опечатаному конверті інформаційний носій, що містить результати спеціального розшукового заходу (ч. 2 ст. 132-5 КПК Молдови). Протокол і інформаційний носій додаються до кримінальної справи (ч. 3 ст. 132-5 КПК Молдови).

Процесуальні дії в кримінальному процесі Молдови частково реалізовані в електронному форматі. Відповідно до ч. 2 ст. 264 КПК Молдови, якщо заява про яку з повинно робиться в усній формі, про це складається протокол із здійсненням аудіозапису чи відеозапису даної заяви. Згідно з ч. 3 ст. 293 КПК Молдови при ознайомленні з матеріалами кримінального переслідування на вимогу сторін відтворюються аудіозаписи та відеозаписи. Про пред'явлення матеріалів кримінального переслідування для ознайомлення складається протокол, в який, окрім іншого, вносяться відомості про відтворення аудіозаписів та відеозаписів (ч. 1 ст. 294 КПК Молдови).

Заходи процесуального примусу та інші процесуальні заходи також підсилені електронним сегментом.

Відповідно до ч. 11 ст. 167 КПК Молдови при **затриманні особи** запит про призначення чергового адвоката подається у письмовій формі, а також факсом або телефоном.

Запобіжний захід у вигляді **домашнього арешту** супроводжується застосуванням обмежень. Серед них – обмеження телефонних переговорів, одержання і відправлення поштових відправлень і застосування інших засобів зв'язку (п. 2 ч. 3 ст. 188 КПК Молдови). Відповідно до ч. 4 ст. 188 КПК Молдови на особу, яка перебуває під домашнім арештом, можуть бути покладені обов'язки підтримувати в робочому стані електронні засоби контролю і постійно носити їх при собі (п. 1), відповідати на сигнали контролю або подавати контрольні телефонні сигнали (п. 2).

До жертв насильства в сім'ї застосовуються **заходи захисту**. Серед них – заборона будь-якого контакту, в тому числі телефонного, через листування або будь-яким іншим способом, з жертвою або з її дітьми, іншими залежними від неї особами (п. “з” ч. 3 ст. 215-1 КПК Молдови).

Виклик особи до органу кримінального переслідування або в судову інстанцію може здійснюватися за допомогою телефону, телеграфу, телефаксу або електронних засобів зв'язку (ч. 1 ст. 236 КПК Молдови). Також повістка може бути відправлена електронною поштою або за допомогою інших електронних систем повідомлення в разі, якщо офіцер по кримінальному переслідуванню, прокурор, судова інстанція оснащені технічними засобами для доведення факту отримання повістки (ч. 1-1 ст. 236 КПК Молдови).

Клопотання про арешт особи з метою **екстрадиції** може бути надіслане поштою, телеграфом, телексом або факсом або за допомогою будь-якого іншого засобу, що залишає письмовий слід (ч. 2 ст. 547 КПК Молдови).

Судовий розгляд. У судовому засіданні використовуються аудіозаписувальні та/або відеозаписувальні або інші технічні засоби з метою забезпечення повноти протоколу. Факт використання цих засобів для фіксації ходу судового засідання зазначається в протоколі (ч. 2 ст. 336 КПК Молдови). Аудіозапис, відеозапис судового засідання використовується секретарем судового засідання для перевірки точності протоколу після судового засідання (ч. 4 ст. 336 КПК Молдови). Головуючий зобов'язаний інформувати сторони про те, що ведеться аудіозапис, відеозапис судового засідання (ч. 2-1 ст. 317 КПК Молдови). Учасники процесу сповіщаються в письмовій формі про можливість отримання копії аудіозапису, відеозапису судового засідання (ч. 5 ст. 336 КПК Молдови). При цьому ч. 8 ст. 336 КПК Молдови закріплює право учасників процесу на отримання копії протоколу та копії аудіозапису, відеозапису судового засідання, а ч. 9 ст. 336 КПК Молдови – право учасників процесу на прослуховування, перегляд аудіозапису та/або відеозапису судового засідання при розгляді справи в закритому судовому засіданні. Також головуєчий в судовому засіданні може дозволити представникам засобів масової інформації в разі, якщо кримінальна справа становить суспільний інтерес, проводити аудіозапис та відеозапис, фотографувати окремі моменти відкриття судового засідання за умови, що вони не заважають нормальному ходу засідання і не обмежують інтереси учасників процесу (ч. 3 ст. 316 КПК Молдови).

Виконання судових рішень. Окремі питання, пов'язані з виконанням покарання, зокрема судових рішень, які передбачають позбавлення волі, виконанням умов тримання під вартою, можуть розглядатися за допомогою телеконференції (ч. 2 ст. 32 КПК Молдови). У такому разі

судова інстанція забезпечує сторонам можливість ознайомитися з матеріалами справи (ч. 3-1 ст. 471 КПК Молдови). Це може здійснюватися за клопотанням сторін, зокрема і за допомогою електронного зв'язку (ч. 3-1 ст. 471 КПК Молдови).

Висновки. Дослідження електронного сегменту в кримінальному процесуальному законі Молдови ілюструє досить широке застосування сучасних інформаційних технологій під час кримінального провадження. З огляду на це у кримінальному процесі України доцільно врахувати ряд норм кримінального процесуального закону Молдови, найцікавішими серед яких є такі: ad-hoc-процедура призначення експертів; допит неповнолітнього свідка у віці до 14 років (в окремих випадках) в спеціально облаштованих приміщеннях, оснащених засобами аудіозапису та відеозапису, за допомогою особи, що проводить допит (кімната допитів та спостережна кімната); можливість оприлюднення під час судового розгляду показань неповнолітнього свідка, що дав свідчення у віці до 14 років, відтворення аудіозаписів, відеозаписів замість особистого допиту неповнолітнього з метою зниження можливої травмуючої дії на неповнолітнього.

Список використаної літератури:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14.03.2003. Nr. 122 (cu modificări și completări de la 19.03.2019). URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=do&lang=1&id=350171> (data accesului la resursa electronică: 11.12.2019).
2. Столітній А.В. Електронне кримінальне провадження: передумови виникнення, сучасний стан та перспективи розвитку : монографія. Київ : АртЕк, 2016. 723 с.
3. Каланча І.Г. Електронне кримінальне судочинство: передумови виникнення, сучасний стан та перспективи розвитку : монографія. Харків : Право, 2018. 237 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Каланча Інга Георгіївна – кандидат юридичних наук, прокурор Київської місцевої прокуратури № 2

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Kalanča Inha Heorhiiivna – Candidate of Law Sciences, Prosecutor of the Kyiv local prosecutor's office № 2

inga.kalanča@gmail.com